

© 2020. Casa de Editură GRAFOART

Toate drepturile rezervate pentru prezenta ediție.

În elaborarea prezentei ediții s-au utilizat lucrările :

Romain Rolland, *Voyage musical au pays du passé*,

Librairie Hachette, Paris, 1920.

Romain Rolland, *Călătorie în istoria muzicii*, Editura de stat, București, 1947,
în românește de Silvan Iosifescu.

Ilustrația copertei 1 : portretul lui Hector Berlioz,
după o fotografie făcută la Paris, cca. 1856 (detaliu)

Autor : Henry Dochy (1851-19..)

Cronologia : 1903

Tehnica : gravură.

Ilustrația copertei 4 : Hector Berlioz (detaliu)

Autor : Pierre Petit (1831-1909)

Cronologia : 1863

Tehnica : fotografie.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

ROLLAND, ROMAIN

Berlioz / Romain Rolland ; trad. din lb. franceză de Ileana

Littera. - București : Grafoart, 2020

ISBN 978-606-747-099-4

I. Littera, Ileana (trad.)

78

929

EDITURA MUZICALĂ GRAFOART

București, str. Brașov nr. 20

LIBRĂRIA MUZICALĂ GEORGE ENESCU

București, piața Sfinții Voievozi nr. 1

TEL. : 0747 236 278 (07-GRAFOART); 021 315 07 12

E-MAIL : GRAFOART1991@GMAIL.COM

COMENZI ON-LINE : www.LIBRARIAMUZICALA.ro

ROMAIN ROLLAND

BERLIOZ

Traducere din limba franceză de Ileana Littera

GRAFOART

Va părea paradoxală afirmația că nu există compozitor mai puțin cunoscut decât Berlioz. Într-adevăr, fiecare are impresia că-l cunoaște. O faimă răsunătoare îi însoțește persoana și opera. Europa muzicală i-a sărbătorit centenarul. Germania își dispută cu Franța gloria de a-i fi educat și sprijinit talentul înăscut. Rusia, a cărei primire triumfală l-a consolat de indiferența și de ostilitatea Parisului¹, a declarat, prin glasul lui Balakirev², că Berlioz este „unicul muzician francez”. Principalele lui compoziții nu lipsesc din

¹ „Și tu, Rusie care m-ai salvat...”, Berlioz, *Mémoires*, II, p.353 (ediția din care voi continua să citez în cursul întregului eseu este cea apărută la Calmann – Lévy în 1897, n.a.).

² Balakirev, Mili Alekseevici (1837 – 1910), compozitor rus, pianist și dirijor, conducătorul *Grupului celor cinci* (n.tr.).

aproape niciun concert, unele dintre ele având rarul privilegiu de a se adresa deopotrivă elitei și mulțimii : câteva dintre paginile lui se bucură de o mare popularitate. I-au fost consacrate numeroase studii. El însuși s-a descris și s-a comentat în multe lucrări. Până și figura sa a devenit populară. Iar când ai văzut-o o dată, chiar că n-o mai poți uita. Aidoma muzicii sale, ea e atât de frapantă, atât de aparte, încât ai crede că poți afla totul despre posesorul ei doar dintr-o singură privire : niciun subînțeles, niciun dedesubt misterios, niciun nor în sufletul și în opera acestuia. Căci pentru a le înțelege, nu ai nevoie de o inițiere, ca în cazul lui Wagner : le ești de la început prieten sau dușman, iar prima impresie rămâne definitivă.

Dar tocmai ăsta-i necazul : faptul de a crede că-l poți cunoaște atât de ușor și de repede. Obscuritatea îi dăunează mai puțin unui mare artist decât o aparentă claritate. E mult mai bine pentru el să se ascundă sub văluri, căci, chiar dacă rămâne multă vreme neînțeles din pricina lor, măcar atunci când cineva vrea să-l înțeleagă își dă osteneala să-i

descoperi gândirea tainică. Nu ne dăm încă îndeajuns seama că poate exista tot atâta profunzime și complexitate într-o operă cu o concepție clar precizată și puternic reliefată – da, uneori chiar și în limpezimea, în transparența unui geniu italian al Renașterii – câtă există în clarobscurul crepuscular al Nordului ori în personalitatea imensă și zbuțuită a unui Rembrandt, în clocotul turbure al sufletului său de artist.

Iată, așadar, o primă cauză a unei greșite înțelegeri. Dar mai există și multe altele, care ne împiedică să-l înțelegem exact pe Berlioz. Ca să ajungem la el, trebuie să străpungem un zid de prejudecăți, de idei convenționale, de obiecții pedante, de snobism intelectual. Ce mai, trebuie să zdruncinăm din temelii aproape toate opiniile care mai stăruie încă și astăzi, dacă vrem să-i scuturăm opera de praful care

s-a așternut pe ea de o jumătate de veac încoace³.

Înainte de toate, trebuie eliminată confuzia „wagneriană” care constă fie în a-l opune pe Berlioz lui Wagner pentru a-l jertfi Odinului germanic, fie în a-i apropia forțat pe cei doi, unii condamnându-l pe Berlioz în numele teoriilor lui Wagner, alții neputându-se hotărî să-l sacrifice și căutând să-l transforme într-un precursor al acestuia, un fel de frate mai mare al cărui rol fusese acela de a deschide drumul, de a schița opera și de a pregăti astfel apariția, în toată măreția lui, a unui geniu mai complex decât al său. Nimic mai greșit : nu-l vom pricepe niciodată pe Berlioz dacă nu ne vom elibera de efectul hipnotic al Bayreuth-ului. Orice ar fi putut învăța Wagner din operele lui Berlioz, nu există nimic comun între ei. Geniul și arta lor sunt tot ce poate fi mai opus, fiecare a mers neabătut pe drumul

³ Studiul lui Romain Rolland a apărut în 1904. Prezenta traducere se bazează pe o reeditare a acestuia apărută la Hachette în 1919 (n.tr.).

lui, lăsându-și acolo urma de neconfundat a propriilor pași.

Confuzia „clasicistă” nu e mai puțin primejdioasă. Înțeleg prin ea acea venerare a trecutului și acea nevoie pedantă a unor critici de a limita arta la creațiile clasice, de a o închide în sfera îngustă a unui „patrimoniu”. Cine nu cunoaște soiul acesta de arbitri ai muzicii ! Ei vă vor spune cu un desăvârșit aplomb până unde merge muzica și unde trebuie să se oprească, ce poate și ce nu poate ea exprima. Cel mai adesea, criticii în cauză nici măcar nu sunt muzicieni ! Ce-are a face ! Nu se sprijină ei oare pe exemplul trecutului ? Trecutul ! O mână de opere pe care abia le cunosc ! În timpul acesta, progresând neîncetat, muzica le dezmente clipă de clipă teoriile și le dărâmă stavilele șubrede. Dar ei nu văd asta, nu vor să vadă; neagă mersul înainte, fiindcă nu se clintesc din loc. Bineînțeles că nu au admis niciodată simfonia dramatică și descriptivă a lui Berlioz : cum ar fi putut ei înțelege cea mai îndrăzneță inovație muzicală a secolului al XIX-lea ? Îi vom întâlni și mai încolo, când